
İLAHİYAT
ALANINDA
GÜNCEL
AKADEMİK
ARAŞTIRMALAR
2024
Editörler:
Doç. Dr. Ümit Harun AKKAYA
Doç. Dr. Yasin İPEK
Kitap

İLAHİYAT ALANINDA GÜNCEL AKADEMİK ARAŞTIRMALAR - 2024

Editörler:
Doç. Dr. Ümit Harun AKKAYA
Doç. Dr. Yasin İPEK

Kitap Dünyası

İlahiyat Alanında Güncel Akademik Araştırmalar - 2024

Editörler:
Doç. Dr. Ümit Harun AKKAYA
Doç. Dr. Yasin İPEK

Genel Yayın Yönetmeni:
Mustafa ÇALIŞKAN

KİTAP DÜNYASI YAYINLARI
Yayın No: 620

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayıncı Sertifika No: 51889

ISBN 978-605-351-939-3

Bu eserin tüm yayın hakları saklıdır. Yayınevinin/Yazarın izni olmadan eserin herhangi bir bölümü yeniden basılamayacağı gibi, kayıt, fotokopi ve bilgi depolama da dahil elektronik ya da mekanik yöntemle yeniden çoğaltılıp dağıtılması yasaktır.

Kapak Tasarım: DİZGİMİZANPAJ.COM
Baskı Öncesi Hazırlık: **Mehmet ATEŞ**
meh_ates@hotmail.com

Baskı, Cilt:
Repro Bir Matbaacılık Kağıt Reklam Tasarım Tic. Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sitesi 1514 Cd. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA
Sertifika No: **47381**

Eylül 2024 / İstanbul

Kitap Dünyası Yayınları
Alayköşkü Cad. Küçük Sk. Civan Han No. 6/D:4
Cağaloğlu – İSTANBUL
Tel: 0212 514 93 05

www.kitapdunyasi.com.tr
bilgikitapdunyasi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER 3

TAKDİM 5

Halife Emîn Dönemi Özelinde Tartışmalı Bazı Rivayetler Üzerine Birtakım Değerlendirmeler 7

Mehmet DALKILIÇ

İncil'de İyilik Olgusu ve İslami Kaynaklarla Karşılaştırmalı Analizi 29

Mustafa TURAL

Kutsal Metinlerden Hareketle Nuh Tufanı'nın Psiko-Sosyal Boyutları Üzerine Bir Değerlendirme 63

Ümit Harun AKKAYA

Macaristan Özelinde Belgrad'ı I. Süleyman'ın Hedefi Yapan Etkenler 85

Funda DEMİRTAŞ

Sihizm'de Aile 113

Mustafa KIRANATLIOĞLU

Türkiye'de Satanizmle İlişkilendirilen Olaylar ve Alınabilecek Tedbirler 131

Yasin İPEK

Zerdüştlerin Kutsal Kitabı Avesta 153

Abdulkadir KIYAK - Asim TAŞ

BENZERLİK RAPORLARI 171

İNCİL'DE İYİLİK OLGUSU VE İSLAMİ KAYNAKLARLA KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Mustafa TURAL*

GİRİŞ

Hristiyanların sahih (*kanonik*) saydığı kutsal kitaplar, Tanrı'nın İsa Mesih şahsında kendisini bildirmesi olarak kabul edilen ve toplam yirmi yedi kitaptan oluşan Yeni Ahit (*New Testament*) külliyatıdır (Backhause, 2013, 848,849). Yeni Ahit, İncillerin yanı sıra yirmi bir adet mektup (*Epistles*), Resullerin İşleri ve Vahiy kitaplarından oluşur (Allison, 2005, ss. 848,849).

Bu çalışma, Yeni Ahit'in ilk dört kitabı olan Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncilleri (*Gospels*) ile sınırlı tutulmuştur. İsa Mesih'in hem vahyeden hem de vahyedilen olarak kabul edildiği bu İncillerde İsa Mesih'in sözleri ve hayatı anlatılır (Tarakçı, 2003, 177). İncillerin orijinal elyazmaları günümüze ulaşamamıştır (Hayes - Holladay, 2012, 217). Ancak İncillerin tahrife uğramadan günümüze ulaştığını savunan Hristiyanlar, Yeni Ahit ile birlikte Yahudi kutsal kitap külliyatı olan Tanah'ı (*Old Testament*) da Tanrı'nın vahyi olarak kabul etmekte ve bu kitapların tamamını Kutsal Kitap (*The Holy Bible*) olarak isimlendirmektedir (Allison, 2005, 2/905-923).

* Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Üniversitesi Develi İslami İlimler Fakültesi, mustafatural@kayseri.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8755-8319

İyilik veya kötülük gibi soyut kavramlar öznelerinden ve nesnelerinden arındırılmış halleriyle evrensel değerlerdir. Zira Hinduizm, Budizm, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet gibi birçok dinin kutsal metinlerinde sevgi, merhamet, lütuf ve adalet gibi kavramlar teşvik edilmiştir (İpek, 2021b, 630). Genel olarak bütün insanlık için iyilik olumlu, kötülük ise olumsuzdur. Ancak bu gibi kavramların tanımlanışı ve içeriği kültürden kültüre hatta bireyden bireye farklılaşmaktadır. Bir toplum için saygı ifadesi olan bir davranış bir başka toplum tarafından saygısızlık olarak algılanabilmektedir. Dolayısıyla evrensel ve nesnel bir niteliği olmakla birlikte 'iyilik' olgusuna öznel anlamlar da yüklenebilmektedir.

Fenomenolojik yöntemin kullanıldığı bu çalışmada, İncil'in perspektifinden hareketle iyilik olgusunun anlaşılması ve ulaşılan sonuçların Mukayeseli Dinler Tarihi metodu çerçevesinde İslami kaynaklarla karşılaştırılması amaçlamıştır. Ayrıca kavramlara yüklenen asıl anlamın anlaşılması, tasvir ve tasnif edilebilmesi için 'iyilik' olgusunun dikotomik analizi yapılmıştır. Birbirinin karşıt anlamlısı olan iki durumu ifade etmek için kullanılan 'dikotomi' kelimesi (Clifford - Bostock, 2007, 91), Yunanca kökenli olup 'ikiye bölmek' anlamına gelmekte (Weekley, 1921, 444) ve genel olarak nesnelerin veya özelliklerin birbirlerinden farklı iki temel parçaya bölünmesini ifade etmektedir (Cevizci, 2010, 448).

Dikotomik analizden yararlanılan bu çalışmada, olgunun daha iyi anlaşılabilmesi için 'iyilik' kavramı bünyesinde barınan zıt anlamlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Zira dikotomik kavramlar birbirlerini tanımlar ve tamamlar. Dikotomik alt kavramlardan biri bittiğinde diğeri başlar. İyilik, paylaşma ve yardımlaşma gibi kavramlarda da dikotomik analiz ile alt kavramlara ulaşılır. Varlık sahibi birisi tarafından yapılan bir harcamanın 'kim için' yapıldığına ve 'ne ka-

dar' yapıldığına bakılarak yapılan harcamanın; '*cimrilik mi, cömertlik mi, israf mı yoksa tasarruf mu*' olduğuna karar verilir. Zira kişi kendisi için çok harcadığında '*israf*' etmiş sayılmaktadır. Ancak aynı kişi bir başkası için çok harcadığında '*cömertlik*' yapmış olmaktadır. Aynı şekilde kişi kendisi için az harcadığında '*tasarruf*' ederken bir başkası için az harcadığında '*cimrilik*' yapmış olmaktadır.

İncil'de hangi davranışların iyilik olarak kabul edildiğinin tespit edilmesi noktasında yapılan iyiliğin analizinin yapılabilmesi için anahtar alt kavramlardan yararlanılmıştır. Kişinin kendisi için veya bir başkasının ihtiyacını karşılamak için sergilediği harcama şekline göre kişiyi tanımlamaya imkân tanıyan anahtar alt kavramlardan (*cimrilik, cömertlik, israf ve tasarruf*) ilki, İngilizce 'bountifulness' kelimesi ile ifade edilen 'cömertlik' kelimesidir. Türkçeye, Farsça 'cevânmerd' kelimesinden geçen '*cömertlik*' kelimesi, Arapçada 'sehâvet' veya 'cûd' kelimeleri ile ifade edilmektedir (Çağrıcı, 1993, 8/72). İkinci anahtar kavram olan '*cimrilik*' kelimesi de Farsçadan Türkçeleştirilmiş olup Arapçada 'şuh' veya 'buhl' kelimeleriyle ifade edilmekte olup (Çağrıcı, 1993, 8/4) İngilizcede, 'açgözlülük' anlamını da içeren 'covetousness' kelimesi ile ifade edilmektedir. Üçüncü anahtar kavram, kişinin şahsi harcamalarında tutumlu olması anlamına gelen ve Arapça kökenli olan '*tasarruf*' kelimesi (Dönmez, 2011, 40/118), İngilizcede 'sparingly' kelimesiyle ifade edilmektedir. Dördüncü anahtar kavram olan ve savurganlığı ifade eden '*israf*' kelimesi de Türkçeye Arapçadan geçmiş olup (Kallek, 2001, 23/178) İngilizcede 'extravagance' kelimesi ile ifade edilmektedir.

Mukayeseli Dinler Tarihi metodu çerçevesinde, İslami kaynaklarla İncil metinleri arasında 'iyilik' konusunda yapılan karşılaştırmalarda görülen bazı tematik ve metaforik

benzerlikler mutlak bir etkilenme anlamı taşımamaktadır. Zira İslami kaynaklarda ifade edildiği üzere semavi (*semitik*) dinlerin kaynağı müşterektir. Kur'an-ı Kerim, Yahudiliği ve Hristiyanlığı İslam'ın selefi olarak görmekle birlikte onların Allah tarafından kendilerine gönderilen kitapları tahrif ettiğini söylemektedir (Kaplan, 2006, 167).

Kur'an-ı Kerim'de, Yahudiler ve Hristiyanlar tarafından kendilerine gönderilen kutsal kitaplar üzerinde bazı değişikler yapıldığı (Bakara 2/79; Âl-i İmrân 3/78), bazı bilgilerin gizlendiği (Bakara 2/174) ve bazı bilgilerin de unutulduğu (Mâide 5/13) bildirilmektedir. Ancak bununla birlikte Müslümanların Tevrat'a (Âl-i İmrân 3/50; Mâide 5/44-46), Zebur'a (Âl-i İmrân 3/184; Nisâ 4/163; İsrâ 17/55; Enbiyâ 21/105) ve İncil'e (Mâide 5/46,47; A'râf 7/157; Tövbe 9/111; Hadid 57/27) inanması gerektiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'de verilen bilgilere göre önceleri İslam ile aynı çizgide olmasına rağmen Hristiyanlık, mevcut haliyle bozulmuştur (Ünal, 2004, 228).

Kur'an-ı Kerim'de, tahrife uğradığı bildirilmekle birlikte İncil metinlerinin vahiy izi taşıdığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla İncil ile Kur'an-ı Kerim'in anlatımları arasında bazı benzerliklerin var olması doğal bir durumdur. Ancak bu benzerlikler, İncil ifadelerinin İslam'a hadis külliyatı üzerinden taşındığına dair yorumların yapılmasına da neden olmuştur (Goldziher, 2008, 486,491). Metinler arasında tematik veya deyimsel bazı benzerliklerin bulunması, Hristiyan dünyasını Müslümanlara yakınlaştırmamış bilakis Hristiyanların Müslümanlara karşı daha olumsuz bir tutum takınmasına neden olmuştur (İpek, 2021a, 317).

Bu çalışmada İncil'deki iyilik ve yardımlaşma konusu anlaşılmaya çalışılmış ve bulguların İslam dininin kutsal metinleri ile benzerlik veya farklılık gösteren boyutlarına değ-

nilmiştir. Karşılaştırmalar, her iki kaynakta da var olan bütün bilgiler üzerinden yapılmayarak sadece İncil'deki iyilik ve yardımlaşma konusuna dair bilgiler ile benzerlik gösteren İslami kaynaklardaki bilgiler üzerinden yapılmıştır. Bu bağlamda konu bütünlüğünün bozulmaması açısından ayrı başlıklar veya bölümler oluşturulmamıştır. Benzerlikler veya farklılıklar İncil'in yardımlaşma konusundaki yaklaşımlarının tasvir edildiği paragrafların ardından sunulmuştur.

1. Yapılış Esasları Açısından İncillerde Yardımlaşma Olgusu ve İslami Kaynaklarla Karşılaştırılması

Semitik dinler (*Yahudilik, Hristiyanlık, İslam*), kendilerini önceki dinlerin devamı ve tamamlayıcısı olarak takdim ederler. Ancak önceki dinler sonrakileri gerçek din saymazken sonrakiler de öncekilerin tahrife uğradığını savunurlar. Bu sebeple aynı coğrafyada neşet etmiş olan bu dinler arasında bazı benzerlikler bulunmaktadır. Semitik dinlerin tamamı, müntesiplerinin 'iyilik' yapma konusunda hassas davranmasını istemiştir. Hristiyanların Eski Ahit olarak isimlendirdikleri ve kutsal külliyatlarının bir parçası olarak gördükleri, Yahudiler tarafından Tanah olarak adlandırılan külliyatta (*Levililer 25:35; Yasa'nın Tekrarı 15:1-11*), İncil'de (*Matta 19:16-30; Markos 10:17:31; Luka 18:18-30*) ve Kur'an-ı Kerim'de (*En'am 6/141; Rum 30/38*), servetin, ilahi bir inayet olduğu vurgulanmak suretiyle yardımlaşma olgusunun esasları tesis edilmiştir. İhtiyaç sahibi olanların gözetilmesi istenmiş, zenginler cimrilik yapmamaları konusunda uyarılmış ve yardım ederken cömert davranmaları halinde nasıl mükafatlandırılacakları haber verilmiştir. Varlıklı olanlar yardıma teşvik edilmekle birlikte muhtaç olanlara yardım edilirken nasıl davranılması gerektiği konusu da açıklanmış ve uyulması gereken esaslar vurgulanmıştır.

Varlıklı olanların muhtaçları en güzel şekilde gözetmesi istenmiş ve yardım etmesi gerekenlerin gün gelip yardıma muhtaç hâle gelebilecekleri, Tanrı'nın hükümdarları alçaltıp sıradan insanları yükseltebileceği ve açları doyurup zenginleri eli boş bırakabileceği hatırlatılmıştır (Luka 1:52-53). Bu anlatım ile Tanrı'nın fakirlere olan muhabbetinden ziyade güçlülerin fakirleri eziyor oluşuna ve zenginlerin muhtaçlarla paylaşmaya yanaşmayışına vurgu yapılmak istendiği ifade edilmiştir (Sider, 2005, 49).

Muhtaçlara yardım konusunun vurgulandığı İncil'de, "*sol elinizin verdiğini sağ eliniz bilmesin*" denilerek uyarıda bulunulmakta, yardımın gizli yapılması ve gösterişten uzak durulması istenmektedir. İnsanlardan övgü almak maksadıyla yapılan yardımların kişiye sadece övgü kazandıracağı ancak bu kişilerin Tanrı'dan alacağı bir payın olmayacağı ifade edilmektedir (Matta 6:1-4). Bununla birlikte bazı İncil yorumcuları, ilgili metinlerde aslında gösteriş yapan Ferisilerin kınandığını ancak açıktan yapılan yardımın yasaklanmadığını ifade etmişler ve İsa Mesih'in öğrencilerinin yardımlarını tamamen gizli yapmadıklarını belirterek açıktan da yardım yapılabileceğini söylemişlerdir (Cook, 2007, 22).

Kur'an-ı Kerim'de de yardımların gizli yapılması istenmektedir. Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'de "*Sadakaları açıktan verirseniz, bu güzel bir şeydir. (Fakat) onları fakirlere gizlice verirseniz, sizin için daha hayırlı olur*" (Bakara 2/271) denilerek yardımın gizlice yapılmasının çok daha uygun olacağı vurgulanmış ancak açıktan yardım yapılması da yasaklanmamıştır. Ayrıca Türk atasözleri arasında "*Bir (sağ) elinin verdiğini öbür (sol) elin görmesin (duymasın)*" (Aksoy, 1998, c. 1, s. 194) şeklinde yerini almış olan yardımın gizli yapılması öğretisi, hadisi şeriflerde sıkça vurgulanan bir konu olup "*sağ elin verdiğini sol el bilmeyecek kadar gizli tutanlar*" için kut-

lu bir mükafat hazırlandığı ve bu kimselerin Kıyamet günü gölgelendirilecek yedi zümre arasında yer alacağı ifade edilmiştir (Buhârî, Zekât 12, 17), (Müslim, Zekât 91).

İsa Mesih'in yaşamının son günlerindeki öğretilerinin çoğunun maddi konularla ve yardımlaşmayla ilgili olduğu ifade edilmektedir (Petty, 2019, 157-160). Bu dönem metinlerinde hem zenginler yardıma teşvik edilmekte hem de zenginlik hırsının anlamsızlığı dile getirilmektedir. Dünyada biriktirilen servetin hırsızların iştahını kabartacağı veya güvelerin saldırısına maruz kalacağı ifade edilerek kişiye Göksel (*öte hayat*) hazinelerin fayda sağlayacağı vurgulanmaktadır. Bir kölenin iki efendisinin olmayacağı gibi kişinin hem Tanrı'ya hem de paraya kulluk edemeyeceği söylenmekte, yardımsever ve cömert kişiler 'gözü sağlam' deyimiyle övülmekte, gözü sağlam olanın bütün bedeninin aydınlık olacağı ve kurtuluşa kavuşacağı müjdelenmektedir. Açgözlü ve cimri olanlar ise 'gözü bozuk' ifadesi ile yerilmekte, bütün bedenlerinin kararacağı söylenen bu kişilerin korkunç bir karanlığa sürüklenecekleri ifade edilmektedir. (Matta 6:9-24), (Luka 12:33-36).

Kur'an-ı Kerim'de de dünyalık servetin geçici olduğu vurgulanmakta ve esas olanın öte hayat olduğu belirtilmekte (En'am 6/32), (Ankebut 29/64) ve dünyalık servetin kişi için ancak bir imtihan aracı olduğu ifade edilmektedir (Enfal 8/28). İncil'de, kişinin 'hayata bakış açısı' veya 'vicdanı' 'göz' ile temsil edilmiş ve '*gözü sağlam kişinin bütün bedeninin aydınlık olacağı, gözü bozuk olan kişinin bütün bedeninin karanlık olacağı*' ifade edilerek vicdanı iyi olanın davranışlarının da iyi olacağı ifade edilmiştir. Hadisi şeriflerde de "*İnsan vücudunda küçücük bir et parçası vardır. Eğer bu et parçası iyi olursa, bütün vücut iyi olur. Eğer o bozulursa, bütün vücut bozulur. İşte bu et parçası kalptir*" (Buhârî, İman, 39), (Müslim, Müsakat,

107,108) denilerek kişinin 'hayata bakış açısı' veya 'vicdanı' 'kalp' ile temsil edilmiş ve vicdanlı kişilerin davranışlarının da iyi olacağı ifade edilmiştir.

İncil'de, başkalarına verdiği zaman malının eksileceğinden korkan ve kendisinin aç ve muhtaç duruma düşeceğinden endişe edenler, yardımlaşma konusunda cimrice davranmamaları konusunda tabiattan örnekler verilerek uyarılmıştır. İncil'de gökte uçan kuşlara dikkat çekilerek kuşların yiyecek temin etmek için tarımla uğraşmadıkları veya yiyeceklerini depolamadıkları halde aç kalmadıkları hatırlatılarak herkesin yiyeceğinin Tanrı tarafından temin edildiği anlatılmaktadır. Kır zambakları misal gösterilerek kral Süleyman'da dahi böylesi giysilerin olmadığı hatırlatılarak yardım ettiği takdirde fakirleşeceğinden endişe edenlerin Tanrı'ya inanıp güvenmeleri halinde yiyecek ya da giyecek konusunda hiçbir sıkıntı yaşamayacakları vurgulanmaktadır (Matta 6:25-34), (Luka 12:22-34). İncil'deki benzetmelerde, kişinin dünyada zengin olmak için uğraşmak yerine kendisini Tanrı katında zengin kılacak serveti biriktirmesinin daha değerli olduğunun vurgulandığı ifade edilmektedir (Miller, 1997, 75).

İslami kaynaklarda da aç kalma veya muhtaç duruma düşme kaygısı taşımanın yersizliği konusu tabiattan örnekler verilerek açıklanmıştır. Hadisi şeriflerde "*Siz, Allah'a gerçekten tevekkül edip güvenseydiniz kuşların rızıklandırıldığı gibi siz de rızıklandırılırdınız. Çünkü o kuşlar sabahleyin aç olarak çıkarlar akşam kursakları dolu olarak dönerler*" (Tirmizî, Zühd, 33), (İbn Mâce, Zühd, 14) denilmekte ve İncil'de olduğu gibi kuşların rızıklandırılışı örnek gösterilmektedir. Ayrıca İslami kaynaklarda da "*Deveni bağla sonra Allah'a güven ve dayan*" (Tirmizî, Kıyâme, 60) denilerek, kişinin üzerine düşen sorumluluklarını yerine getirdikten sonra Allah'a güvenmesi istenmektedir.

İncil'de, ihtiyaç duyulan her şeyin Tanrı tarafından verileceği söylenmekle birlikte kişilerin gayret göstermesi gerektiği de ifade edilmektedir. Yüzsüzlük ederek gece yarısı bir şeyler istemek için kapıyı çalan komşuya dahi istediği şeylerin verildiği söylenmektedir. İncil'de "*Dileyin, size verilecek; arayın, bulacaksınız; kapıyı çalın, size açılacaktır. Çünkü her dileyen alır, arayan bulur, kapı çalana açılır.*" (Matta 7:7-8), (Luka 11:9-10) denilmektedir. Bazı oryantalistler İncil'deki '*kapı çalana açılır*' (Matta 7:7-8) benzetmesinin İslam kültürüne taşındığı iddia etmiştir (Goldziher, 2008, 487). Ancak İslam dini, önceki semitik dinlerin tahrife uğradığını belirtmekle birlikte kendisinin önceki dinlerin onarıcısı ve devamı olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla önceki semitik dinlerde tahrife uğramamış bazı anlatılarla İslam dininin anlatıları arasında benzerliklerin olması durumu İslam dini açısından olağan bir durumdur.

İncil'de, dua eden insanların Tanrı'ya güvenmeleri gerektiği ve ihtiyaçlarının Tanrı tarafından mutlaka karşılanacağı söylenmekle birlikte bunu elde etmek isteyenlerin de gayret göstermesi ve çalışması gerektiği vurgulanmıştır. Kur'an-ı Kerim'de de "*...Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu gösterir. Ve onu hiç ummadığı yerden rızıklandırır...*" (Talak, 65/2-3) denilerek, Allah'a bağlanıp ona güvenenlerin aç kalmayacağı ve kendisine bir çıkış kapısı açılacağı vurgulanmıştır.

Bütün toplumlarda olduğu gibi Hristiyan toplumunda da uyulması gereken kurallar belirlenmiş ve bu kurallara uyulmasını sağlama görevi toplum tarafından yerine getirilmiştir (Akkaya, 2023, 54). Kişilerin birbirlerini uyarmaları görevi, İncil'de manevi yardım kapsamında değerlendirilmiştir. İncil'e göre hata yapanlar uyarılmalıdır ancak uyarının üslubu karşı tarafa üstünlük kurma aracına dönüşmeme-

lidir. İncil'de, "*Sen neden kardeşinin gözündeki çöpü görürsün de kendi gözündeki merteği fark etmezsin?*" (Matta 7:3) ve "*Kör köre kılavuzluk edebilir mi? İkisi de çukura düşmez mi?*" (Luka 6:39) denilerek, diğer insanların kusurlarından önce herkesin kendi kusurlarını görmesi istenmiş ve diğer insanlara verilen ölçekle kendilerine verileceği ifade edilmiştir.

İncil'de, "*İnsanların size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın. Çünkü kutsal yasanın ve peygamberlerin söylediği budur*." (Matta 7:1-12) denilerek, *'kutsal yasa/Musa Şeriatı'* kavramı üzerinden Hristiyanlığın içerisinden doğduğu Yahudi geleneklerine atıf yapılmaktadır. Kutsal Kitap yorumcusu Matthew Henry (1662-1714) bir Yahudi özdeyişi olan bu öğretinin Hristiyanlık aracılığıyla Roma'ya taşındığını, imparator Alexander Severus'un (222-235) duvarına yazdırdığı "*Quod tibi, hoc alteri. Quod tibi fieri non vis, ne alteri feceris*" (*İnsanlara, sana davranılmasını istediğin gibi davran. Sana yapılmasını istemediğini sen de başkalarına yapma*) sözünü ilke edindiğini ve yargılamada bulunurken bu öğretiye atıfta bulunarak karar verdiğini ifade etmektedir (Henry, 2000, 5/140).

Kur'an-ı Kerim'de de insanlar arası ilişkilerde uyulması gereken esaslar belirlenmiştir. Müslümanlara, diğer bireylerin uyarılması görevi verilmek (Tevbe, 9/71,112), (Hud, 11/116) suretiyle toplumsal otokontrolün sağlanması amaçlanmış ancak bununla birlikte bu kontrol mekanizmasının bir baskı aracına dönüşmesine de engel olunmak istenmiştir. Kendi davranışlarına çeki düzen vermeden başkalarının davranışlarını düzeltme bahanesiyle tahakküm kurmaya çalışanlara, "*İnsanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyorsunuz?*" (Baraka, 2/44) denilerek, kişinin başkalarını uyarma gayretine girişmeden önce kendini düzeltmeye çabalaması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca diğer insanlarla olan ilişkilerde

uyulması gereken kurallar belirlenirken, "*Kendiniz için arzu ettiğinizi kardeşiniz için de arzu etmedikçe, (tam manası ile) iman etmiş olamazsınız*" (Buhârî, İman, 6), (Müslim, İman, 71) buyurularak, diğer insanların da iyiliğinin istenmesi emredilmiştir.

İncil'de belirtildiğine göre bir İsrailli olan İsa Mesih, diğer İsrailliler tarafından Musa şeriatına (*kutsal yasa*) uygun davranmamakla suçlanmıştır. Zira bu yasaya göre Şabat (*cumartesi*) günü çalışmak yasaktır hatta Şabat yasağının delinmesini önlemek için Yahudi din bilginleri cuma günü işyerinden ayrılan terzi gibi zanaatkârların cumartesi günü evlerinde çalışamaması için yanlarına iş aletlerini almalarını dahi yasaklamıştır (Rodkinson, 1903, c. 1, s. 19). İsa Mesih cumartesi günü eli sakat olan bir adamı iyileştirmeye gidince İsrailliler onu Şabat yasaklarına uymamakla suçlar. İsa Mesih onlara Şabat günü kuyuya düşen koyunlarını çıkardıkları halde yardıma muhtaç olan insanlara el uzatmadıklarını oysa insanın yardım edilmeye daha layık olduğunu söylemiş ve insan hayatının kurallardan önce geldiğini ifade etmiştir (Matta 12:9-12).

İslami kaynaklarda da insan sağlığı söz konusu olunca dinî kuralların uygulanmasında bir erteleme olabileceği ifade edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de leşin, kanın, domuz etinin ve Allah'tan başkası adına kesilmiş olan hayvanların kesin olarak haram kılındığı ancak kişinin bunlardan yemek zorunda kalması halinde aşırıya gitmemek kaydıyla yemesinde bir sakınca olmadığı (Bakara 2/173), (Maide 5/3), (Enam 6/145), (Nahl 16/115) ifade edilmek suretiyle insan sağlığı söz konusu olduğunda dinî kuralların hükmü geçerli olmakla birlikte geçici olarak yürürlüğünün ertelenebileceği, tehlike geçtikten sonra yasakların devam edeceği ifade edilmektedir.

İncil'de, Tanrı'nın sözü toprağa ekilen tohuma benzetilerek uyarıya kulak verme durumuna göre kişiler misallerle tasnif edilmiştir. İlk grup, sözü işitip de anlamayanlardır. Bunlar, yol kenarına ekilen ve kuşlar tarafından yenilip tüketilen tohumlara benzetilmiştir. İkinci grup, sözü işitip kabul eden ancak baskıya maruz kaldığında terk edenlerdir. Bunlar, toprağı az, kayalık yere ekilen ve toprak derin olmadığı için kök salamamış tohuma benzetilmiştir. Üçüncü grup, dünyalık derdine düştüğü için Tanrı sözünü terk edenlerdir. Bunlar, dikenler arasına ekilen tohumlara benzetilmiştir. Son grup, Tanrı sözünü duyup kabul eden ve sağlam bir şekilde benimseyenlerdir. Bunlar da verimli bir toprağa düşen ve otuz, kırk ve yüz kat fazlasıyla ürün veren tohuma benzetilmiştir (Matta 13:1-23), (Markos 4:1-20), (Luka 8:4-15).

Kur'an-ı Kerim'de, iman edenlerin Tevrat'ta ve İncil'de misallerle anlatıldığından bahsedilmektedir. Kur'an-ı Kerim'e göre İncil'deki 'iman eden' kişi; filizlenmiş, güçlenmiş ve boy atmış olması sebebiyle ekin sahibinin hoşuna giden tohuma benzetilmiştir (Fetih 48/29). Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de de inanç durumlarına göre kişiler tohum benzetmesiyle tasnif edilmiştir. Allah'a inanmadığı ve hatta ölümden sonraki hayata dair bir beklentisi olmadığı halde sırf insanlara gösteriş yapmak için iyilik yapanlar, üzeri biraz toprakla kaplı olan ve yağmurla birlikte toprağın kaybolduğu çıplak kayaya benzetilmiştir. Yaptığı iyiliğin karşılığını Allah'tan bekleyen ve ruhundaki cömertliği güçlendirmek için iyilik yapanlar ise bol ürün veren güzel bir bahçeye benzetilmiştir (Bakara 2/264-265). Ayrıca toprağa atılan tek bir tohumun yedi yüz kat fazlasıyla ürün vermesi misali bu kişilerin mükafatının da kat kat artırılacağı ifade edilmiştir (Bakara 2/261).

Günümüzde, teknolojik imkanlar kullanılmak suretiyle ücretini ödeyenler için inşa edilen 'sanal cennetlerin' var ol-

duğu ve bunların bir hayli ilgi uyandırdığı (Akkaya, 2022a, 214) gerçeğinden hareketle insanın servet sahibi olma arzusunun altında aslında servetin kendisine kattığı gücü sınırsızca kullanma arzusunun yattığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla servet sahibi olmanın kendisi bir yana kişinin sahip olduğu servet üzerinde nasıl bir tasarrufta bulunduğu konusu çok daha fazla önem arz etmektedir.

Hristiyanların servet edinme hırsıyla açgözlülük ve cimrilik yapıyor olmaları eleştirilmekle (Mathis, 2015, 59-60) birlikte bu yaklaşımın kökünün Ortaçağ İncil yorumcularına dayandığını savunan yaklaşımlara rastlamak da mümkündür (Weber, 2013, 155-156). Ancak İncil'de servet edinmenin hoş karşılanmadığı gayet açıktır. İncil'de iyilik yapmanın özünde kişinin servetini arındırmaktan ziyade kişiyi servetten arındırma amacının yattığı görülmektedir.

Bu durum İncil'de bir örnek olayla anlatılır. Adamın biri İsa Mesih'e gelir ve sonsuz yaşama kavuşabilmek için nasıl bir iyilik yapması gerektiğini sorar. İsa Mesih, soru soran adama Tanrı'nın yasakladığı cinayet, zina, hırsızlık, yalancılık gibi davranışlardan kaçınmasını, anne babaya saygı göstermesini ve komşuluk haklarını gözetmesini söyler. Adam bunları yaptığını söyler ve eksiği olup olmadığını sorar. İsa Mesih'te mükemmel olmak isteyen adama bütün servetini satıp parasını fakirlere dağıtmasını böylece göksel serveti kazanacağını söyler. Bunu başarabilirse ayrıca İsa Mesih'in öğrencisi olmaya da hak kazanacaktır. Bu sözleri işiten zengin adam üzüntü içinde uzaklaşır. İsa Mesih öğrencilerine döner ve "*…devenin iğne deliğinden geçmesi, zenginin Tanrı'nın egemenliğine girmesinden daha kolaydır*" der. Ardından Petrus, öğrencilerin (*havariler*) durumunu sorar. İsa Mesih, "*Benim adım uğruna evlerini, kardeşlerini, anne ya da babasını, çocuklarını ya da topraklarını bırakan herkes, bunların yüz katını elde ede-*

cek ve sonsuz yaşamı miras alacak. Ne var ki, birincilerin birçoğu sonuncu, sonuncuların birçoğu da birinci olacak" diyerek cevap verir (Matta 19:16-30), (Markos 10:17:31), (Luka 18:18-30).

İncil'de anlatılan örnek olayda, mükemmelliğin ve mutlak kurtuluşa ulaşmanın anahtarı, tüm maddi varlıklardan feragat etmek olarak tanımlanmaktadır. Yirminci yüzyılda, İncil'de etik konusunu değerlendiren bazı akademik çalışmalarda, İsa Mesih'in servetin tamamının satılıp parasının fakirlere verilmesine dair tavsiyesi ile "*Sizden bir şey dileyene verin, sizden ödünç isteyeni geri çevirmeyin*" (Matta 5:42) tavsiyesinin tutarsızlık taşıdığı ve gerçekleştirilmesinin imkansız olduğu yönünde bazı yorumların yapıldığı görülmektedir (Murray, 2018, 4).

İslami kaynaklarda maddi yardım konusunda yapılacak harcamalar için bir sınır çizilmiştir. İncil'de kişinin bütün mal varlığından vaz geçmesi ve tüm varlığını fakirler için harcaması istenmektedir (Matta 19:21), (Markos 10:21), (Luka 18:22). Ancak Kur'an-ı Kerim böyle bir talebin insanın doğasına aykırı olduğu gerekçesiyle insanlar tarafından yerine getirilmesinin mümkün olmayacağını ifade etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de dünya hayatının ve servetin geçici olduğu konusu vurgulandıktan sonra Allah'ın Müslümanlardan bütün mallarını harcamalarını istemediği ifade edilmiştir. Böyle bir şey yapmaya zorlanmaları halinde Müslümanların cimrilik edecekleri ve emri yerine getirmeyecekleri belirtilmiştir. Ayetin sonunda da "*…kim cimrilik ederse, ancak kendisine cimrilik etmiş olur. Allah zengindir, siz ise fakirsiniz. Eğer O'ndan yüz çevirirseniz, yerinize sizden başka bir toplum getirir, artık onlar sizin gibi de olmazlar*" (Muhammed 47/36-38) denilerek Müslümanların kendilerine emredildiği miktarda yardım yapmamaları halinde Allah'ın onlardan yüz çevireceği, onları terk edeceği ve emirlerini yerine getirme konusunda

istekli olan bir topluluğu Müslümanların yerine getireceği ifade edilmiştir.

Müslümanların yardım yaparken orta bir yol izlemelerini emreden Kur'an-ı Kerim, "*Eli sıkı olma; büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır, (kaybettiklerinin) hasretini çeker dursun*" (İsra 17/29) diyerek, insanın heyecan anında bütün servetini yardım için harcaması halinde daha sonra sıkıntıya düşmesi ihtimalinin olduğuna dikkat çekmiş ve Müslümanları uyarmıştır. Bu ayetle ilgili olarak bazı Kur'an-ı Kerim yorumcuları, Müslümanların cimrilikten sakınmakla birlikte israftan da sakınmaları gerektiğini vurgulamış, cimrilik gibi savurganlığın da bir aşırılık olduğunu ve dengeli bir harcamanın cömertlik sayıldığını ifade etmişlerdir (Karaman vd., 2007, cilt 3, s. 418). Dinlerin dünyadan el etek çekmeyi bir inanç şartı yapmış olmamalarına rağmen Hristiyanlıktaki ruhban sınıfı gibi İslam dinindeki tasavvufi yaşantının oluşmasının asıl sebebinin mutlak kurtuluşa erme amacına dayandığı ifade edilmektedir (Albayrak, 2002, 98).

İyilik yaparken kişinin tüm mal varlığını harcaması gerektiğini savunan İncil'den farklı olarak Kur'an-ı Kerim böyle bir yaklaşımın insanın doğasına aykırı olduğunu ifade etmektedir. Ancak İncil'de verilen örneklerdeki benzetmeler konusunda Kur'an-ı Kerim'de de benzer ifadelere rastlanmaktadır. İncil'de geçen "*devenin iğne deliğinden geçmesi, zenginin Tanrı Egemenliğine girmesinden daha kolaydır*" (Matta 19:24), (Luka 18:25) benzetmesinde kullanılan 'devenin iğne deliğinden geçmesi' ifadesine Kur'an-ı Kerim'de de rastlanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de "*Şüphesiz ayetlerimizi yalanlayanlara ve onlara karşı büyüklenenlere göğün kapıları açılmaz ve deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar cennete giremezler. Biz günahkârları işte böyle cezalandırırız*" (7/40) denilerek 'devenin iğne deliğinden geçmesi' benzetmesi yapılmıştır. Ancak bu

benzetmede zenginlerin yerine günahkâr inkarcıların Cennet'e girmesinin imkansızlığı ifade edilmiştir. Ayrıca İncil'de geçen kişinin yaptığı iyilik karşısında 'yüz kat ödül' alacağı (Matta 19:29), (Markos 10:29-30) ifadesinin bir benzerine Kur'an-ı Kerim'de de rastlanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de "*Mallarını Allah yolunda harcayanların örneği yedi başak bitiren, her bir başakta yüz tane bulunan bir tek tanenin örneği gibidir*" (Bakara 2/261) denilerek iyilik yapanların kat kat fazlasıyla ödüllendirilecekleri ifade edilmiştir.

İsa Mesih'in öğrencilerine söylemiş olduğu "*…birincilerin birçoğu sonuncu, sonuncuların birçoğu da birinci olacak*" (Matta 19:30;20:16), (Markos 10:31) sözü, İncil'de geçen başka bir örnek olayla açıklanmıştır. Zengin bir toprak sahibi tarlasında çalışmaları karşılığında bazı kişiler ile günlük bir dinara anlaşır. Adamlar sabah çalışmaya başlayınca toprak sahibi olan zengin adam, saat dokuzda, öğlen vaktinde, saat üçte ve saat beşte dışarıya çıkar ve gördüğü diğer işçileri de tarlada çalışmaları için çağırır. Akşam saat altı olunca kahyasına işçilerin tamamına bir dinar ödeme yapmasını söyler. Sabahtan akşama kadar çalışanlar, kendilerinin tam gün çalışıp bir dinar aldıklarını saat beşte çalışmaya başlayanların ise sadece bir saat çalışıp bir dinar aldıklarını söylerler. Toprak sahibi de onlarla antlaşmasının günlük bir dinar olduğunu ve bu miktarı ödemek suretiyle kendilerine olan borcunu ödemiş olduğunu hatırlatır. Diğerlerine ise az bir süre çalışmış olmalarına rağmen fazla vermiş olmasının da kendi cömertliğinden kaynaklandığını vurgular. Ayrıca kendi malı üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunma hakkının olduğunu hatırlatır (Matta 20:1-16).

İsa Mesih'in anlattığı örnek olayda toprak sahibi aslında Tanrı'yı temsil etmektedir. Tam gün çalışan işçiler İsa Mesih'in öğrencilerini, diğer işçiler de sonraki nesil Hristiyanla-

rı temsil etmektedir. Bu örnek olayda tam gün çalışanların ücretlerinin ödenmesi 'adalet' ilkesi ile açıklanırken diğer işçilerin hak ettiklerinden fazlasını alması da 'rahmet' ve 'cömertlik' ilkeleri ile açıklanmıştır. Zira 'adalet' kişinin hak ettiği ödülü veya cezayı almasıdır ki ilk grup işçiler hak ettiklerini almışlardır. Bir dinarı hak etmedikleri halde kendilerine fazla ücret ödenen diğer işçiler için geçerli olan 'rahmet' ise kişinin hak etmediği halde ödüllendirilmesi veya hak ettiği halde cezalandırılmaması durumunu ifade etmektedir. Bu örnek olayda çarpıcı bir mesaj daha vardır. Tam gün çalışanlar kendi haklarını almış oldukları halde diğerlerine fazla verilmesine itiraz etmektedirler. Bu durum, toprak sahibinin "*…yoksa cömertliğimi kıskanıyor musun?*" sözleriyle eleştirilir. Bu benzetme, "*…birincilerin birçoğu sonuncu, sonuncuların birçoğu da birinci olacak*" sözünün taşıdığı 'Hristiyanların tamamı aynı ödülü alacaktır' mesajına bir anlam daha katmaktadır. Benzetme ile ilk katılan Hristiyanların kendilerine verilen ödülü küçümsememesi gerektiği ve sonradan aralarına katılanlara, kendilerine verildiği kadar ödül verilmesi halinde kıskançlık duygusuna kapılmamaları gerektiği ifade edilmektedir.

İncil'de bu konuyu pekiştirmek için başka bir örnek olay daha anlatılır. İki oğluyla birlikte İsa Mesih'in yanına gelen bir kadının hikâyesi özelinde ilk katılanlar ile sonradan katılanların konumuna dair bilgiler verilir. Bir kadın, oğullarının İsa Mesih'in sağında ve solunda yer alacak seçkin öğrenciler olması için İsa Mesih tarafından kabul edilmesini istediğini söyler. Bu sözleri işiten on iki öğrenci, kadının iki oğlunu azarlar. Bunun üzerine İsa Mesih kendi öğrencilerini "*…aranızda büyük olmak isteyen, ötekilerin hizmetkârı olsun*" diyerek uyarır. Ulusların ileri gelenlerinin halka üstünlük tasladığını ve halkı ezmek istediğini söyleyen İsa Mesih, öğrencilerini

bu şekilde davranmaktan kaçınmaları konusunda uyarır (Matta 20:20-28). Ayrıca oğulları için seçkin öğrencilik isteyen kadının kendisi için bir talepte bulunmaması, kadının öğrenci olmaya uygun olmadığını göstermekte ve Hristiyan toplumundaki kadının konumuna yönelik bir mesaj içermektedir (Özkan, 2022, 55-58).

İncil'de geçen İsa Mesih'in "*…birincilerin birçoğu sonuncu, sonuncuların birçoğu da birinci olacak*" (Matta 19:30;20:16), (Markos 10:31) sözünün benzeri sayılabilecek bazı ifadelere İslami kaynaklarda da rastlamaktayız. İlk Müslüman olanlar ile ilerde Müslüman olacaklar arasında bir mükafat derecelendirmesi yapmamakla birlikte, "*Ümmetim içinde beni en çok sevenlerden bir kısmı benden sonra gelenler arasından olacak...*" (Müslim, Cennet 12) hadisi şerifinde, İslam topluluğuna sonraki çağlarda katılacak olanlara bir göndermenin yapıldığı görülmektedir. Ayrıca bir hadisi şerifte Hz. Peygamber'in kardeşlerini özlediğini söylemesi üzerine sahabenin "*…biz Sen'in kardeşlerin değil miyiz?*" dediği, Hz. Peygamber'in de "*…sizler benim ashâbımsınız, kardeşlerimiz ise henüz gelmemiş olanlardır*" (Müslim, Tahâret, 39), (Müslim, Fedâil, 26) şeklinde cevap verdiği ifade edilmektedir.

Ayrıca İslami kaynaklarda, İncil'de İsa Mesih'in öğrencilerine söylemiş olduğu ifade edilen "*…aranızda büyük olmak isteyen, ötekilerin hizmetkârı olsun*" (Matta 20:20-28) ve "*…kendini yücelten alçaltılacak, kendini alçaltan yüceltilecektir*" (Matta 23:12) uyarılarının bir benzerine rastlamak mümkündür. Hadisi şerifte geçen, "*Sadaka vermekle mal eksilmez. Allah Teâlâ affeden kulunun değerini artırır. Allah rızâsı için alçak gönüllü olanı Allah yüceltir*" (Müslim, Birr, 69) (Tirmizî, Birr, 82) ifadelerinin vermiş olduğu mesaj tematik açıdan benzeşmektedir. Her iki metinde de yücelmek ve değerli olmak isteyen kişinin mütevazı olması gerektiği ifade edilmektedir.

İncil'de konuların benzetme yapılarak açıklandığı, metaforik anlatım yönteminin sıkça kullanıldığı ve bu şekilde bazı örtülü mesajların verildiği görülmektedir. Matta'da anlatılan bir hikâyede, yolculuğa çıkan bir adam parasını kölelerine emanet bırakır. Kölelerden birine beş, diğerine iki, diğerine de bir talant bırakır. Ölçü birimi olarak bir talantın altı bin dinar ettiği ve bir dinarın da ortalama bir işçinin günlük yevmiyesine denk geldiği ifade edilmektedir (Kutsal Kitap (*Tevrat, Zebur, İncil*), 2009, s. 1356). Kendisine beş talant verilen köle parayı çalıştırır ve beş talant daha kazanır. Kendisine iki talant verilen köle de aynısını yapar ve iki talant daha kazanır. Kendisine bir talant verilen köle ise parayı kaybedip efendisinin hışmına uğramaktan korktuğu için parayı korumak ister ve toprağa gömer. Adam yolculuktan dönünce kölelerini çağırır. Köleler kazandıkları paralarla birlikte kendilerine emanet bırakılan paraları getirir. Parayı artıran köleler artırdıkları oranda ödüllendirilirken parayı korumak amacıyla toprağa gömen köle, parayı faize yatırıp artırmadığı gerekçesiyle cezalandırılır (Matta 25:14-30).

Benzetmenin Luka'daki anlatımı biraz daha farklıdır. Matta'da anlatılana benzer bir mesaj verilmekle birlikte Luka'da verilen mesaj daha kapsamlıdır. Luka incilinde kölelerine emanet para bırakan kişi, imparatordan icazet almak için yola çıkan bir kraldır. Ayrıca Luka incilinde halktan bazılarının bu kişinin kral olmasına karşı çıktığı anlatılmaktadır. Matta incilinde anlatıldığı gibi bu kişi de yolculuğa çıkmadan önce parasını adamlarına bırakır. Dönüşte parasını artıranları ödüllendirirken parasını güvencede tutmak için toprağa gömen köleyi cezalandırır. Ayrıca kral olmasına karşı çıkanları da toplatır ve onların kılıçtan geçirilmesini emreder (Luka 19:11-27).

Benzetmelerde, İsa Mesih'in gidişinin ve dönüşünün temsili bir dille anlatıldığı ifade edilmektir. Dönüşünün ardından İsa Mesih'in çalışanları ödüllendireceği ancak tembellik edip diğer insanların iyiliği için yeterince çaba harcamayan kişileri de kendisine karşı çıkan kişilerle birlikte cezalandıracağı söylenmektedir. Luka incilindeki anlatımda yapılan benzetmede bahsi geçen on misli kazanan kişinin Pavlus'u, krala karşı çıktıkları için kılıçtan geçirilenlerin ise Yahudileri temsil ettiği ve İsa Mesih'in dönüşü ile bu yargılamanın gerçekleşeceği ifade edilmektedir (Henry, 2000, Vol. 5, ss. 1132, 1134). Ayrıca İncil'de anlatılan hikâyede, efendisinin hışmına uğramaktan koktuğu için parayı gömen ve bu yüzden cezalandırılan adamın asıl suçunun tembellik olduğu ifade edilmektedir (Templeton, 2004, 8-12).

İncil'in öte hayattaki yaşamı anlatan bir diğer benzetmesinde, İsa Mesih'in hesap günü bütün ulusları huzurunda toplayıp yargılayacağı, koyunlar ile keçileri ayıracağı, sağına ve soluna toplayacağı anlatılmaktadır. Ayrıca içlerinden bazılarına "*…acıkmıştım, bana yiyecek verdiniz; susamıştım, bana içecek verdiniz; yabancıydım, beni içeri aldınız, çıplaktım, beni giydirdiniz; hastaydım, benimle ilgilendiniz, zindandaydım, yanıma geldiniz*" diyeceği, bu kişilerin de şaşkınlıkla böyle bir şey yapmadıklarını söylemeleri üzerine İsa Mesih'in "*…kardeşlerimden biri için yaptığınızı, benim için yapmış oldunuz*" diyerek cevap vereceği ifade edilmektedir. Başkalarına yardım ettikleri için bu kişilerin sonsuz yaşama kavuşacağı diğerlerinin ise İblis ve yandaşları için hazırlanmış sönmeyecek ateşe atılacağı anlatılmaktadır (Matta 25:31-46).

İslami kaynaklarda da yapılan iyiliklerin kat kat fazlasıyla karşılığını bulacağı ifade edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de ihtiyaç sahiplerine verilen borcun Allah'a verilmiş sayılacağı ve yapılan yardımın ahiret gününde ziyadesiyle karşılığını

bulacağı ifade edilmektedir (Bakara 2/245). Hadis kaynaklarında da insanların hesap verecekleri gün geldiğinde Allah'ın hastaları ziyaret etmeyenler ile fakirlere yardım etmeyenleri, "*…hastalandım, beni ziyaret etmedin… beni doyurmadın… su vermedin…*" (Müslim, Birr, 43) diyerek azarlayacağı ifade edilmektedir. İncil ile İslami kaynakların anlatımlarında, fakirlere yapılan yardımın Rabbe yapılmış olarak kabul göreceğinin ve ziyadesiyle ödüllendirileceğinin anlatılıyor olması tematik açıdan benzeşmektedir.

İncil'in anlatımına göre bir kadın pahalı bir yağ olan saf hintsümbülü yağının tamamını İsa Mesih'in başından aşağıya döker. Öğrencilerden biri bu davranışın bir israf olduğunu söyleyerek bu yağın satılması ve parasının fakirlere dağıtılması gerektiğini savunur. Yuhanna İncili'ne göre bu öğrenci, ilerde İsa Mesih'e ihanet edecek olan Yahuda İskariot'tur. İsraf etiği bahanesiyle kadına kızan bu açgözlü öğrenci, hintsümbülü yağının satılmasını istemektedir zira kendisi fakirler için toplanan paradan çalmaktadır. İsa Mesih kadının rahat bırakılmasını söyler. Kendilerine yardım edilecek yoksulların aralarında kalacağını ancak kendisinin gideceğini ve bedenine dökülen bu yağın kendisi için bir defin hazırlığı olacağını ifade eder (Matta 26:6-12), (Markos 14:1-8), (Yuhanna 12:3-8). İncil'de anlatılan bu hikâyede açgözlülük ve israf konularına değinilmiş olmakla birlikte davranışlarda asıl belirleyici unsurun niyet olduğuna vurgu yapılmaktadır. Böylece kadının davranışı, niyetleri farklı olan kişiler tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Yağın parasının fakirlere verilmesi için satılması gerektiğini savunan kişi parayı çalma niyetindedir. Yağın üzerine dökülmesini israf olarak görmeyen İsa Mesih ise bu davranışı defin ritüelinin bir parçası olarak görmektedir. Anlatılan hikâye, israf veya cömertlik gibi tanımlamalarda farklı değerlendirmele-

rin yapıldığını göstermektedir. İncil'e göre bütün hayatını insanlara iyilik yapmak için harcayan ve insanlığın kurtuluşu için kendisini feda eden İsa Mesih, üzerine pahalı bir yağın dökülmesini, gerçekleşmesi gereken ritüelin bir aşaması olarak gördüğü için israf olarak değerlendirmemiştir. Ayrıca İsa Mesih, ölürken kendisini öldürenler için kötülük düşünmemiş ve "*Baba, onları bağışla. Çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar*" diyerek onların bağışlanmasını istemiştir (Luka 23:34).

Kur'an-ı Kerim'de "*…harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar*" (Furkan 25/67) denilmekte ve inananların yardımda bulunurken veya kendi ihtiyaçları için harcarken ölçülü davrandıklarından bahsedilmektedir. Ayrıca peygamberlerin bağışlayıcılığı konusuyla ilgili olarak, Hz. Peygamber'in önceki peygamberlerden birinin başına gelenleri anlattığı rivayet edilmektedir. Rivayette, kavmi tarafından dövülüp kanlar içinde bırakılmış olan bir peygamberin yüzündeki kanları silerken "*Allah'ım kavmimi bağışla çünkü onlar doğruyu bilmiyorlar*" diyerek dua ettiği anlatılmaktadır (Buhârî, Enbiya, 54), (Müslim, Cihâd, 105), (İbni Mâce, Fiten, 23).

2. İncillerde Yardımlaşma Olgusunun Evrensellik Kazanma Süreci ve İslami Kaynaklarla Karşılaştırılması

İsa Mesih'in ve öğrencilerinin yardımseverliği özellikle iki alanda öne çıkmaktadır. İlki aç insanları doyurmaktır. İkincisi de hastaları tedavi etmektir. Hastalar, içine cin girdiği için psikolojik rahatsızlığı olan kişiler, görme veya yürüme gibi konularda engelli olan kişilerdir. İsa Mesih'in ve daha sonra da öğrencilerinin yapmış olduğu bu yardımlar, tıbbi bir müdahaleden ziyade mucizevi bir yardım şeklinde gerçekleşmektedir. İncil'de, pek çok kişinin az bir yiyecekle

doyması veya normal tıbbi müdahalelerle iyileşemeyecek hastaların olağan üstü şekilde iyileşmesi şeklinde gerçekleşen bu yardımlar sıkça anlatılmaktadır. İsa Mesih ve öğrencilerinin toplanan beş bin kişilik halkı ellişer ve yüzer kişilik gruplar halinde sofraya oturtması, sadece iki balık ve beş arpa ekmeği ile doyurması ve ziyafetin ardından da sepetler dolusu yiyeceğin artması (Matta 14:13-21), (Markos 6:30-44), (Luka 9:10-17), (Yuhanna 6:1-14), Celile gölü yakınlarında bir dağda toplanan yaklaşık dört bin kişilik halkın sadece yedi ekmek ve birkaç balık ile doyurulması, kör, kötürüm, çolak, dilsiz olanların iyileştirilmesi (Matta 15:29-38), (Markos 8:1-10) veya kendisine kötü ruh musallat olmuş pek çok kişiden cin çıkarılarak tedavi edilmesi (Matta 8:14-17), (Markos 1:32), (Luka 4:41) gibi yardımlar ilk dönemlerde sadece İsrailliler için geçerli olan yardımlardır. Bu tarz yardımlar İsraillilerin dışındaki diğer uluslara yapılmamıştır.

İncil'de, yardımın evrenselleşmesi sürecinin zamanla gerçekleştiği görülmektedir. Zira Hristiyan teolojisine göre iyileşme ile inanç arasında bir ilişki vardır (Grudem, 2000, s. 941). İncil'in anlatımına göre öğrencileriyle Sur topraklarına giden İsa Mesih'e yaklaşan Suriye-Fenike kökenli (*Kenanlı*) bir kadın, kızına bir cinin musallat olduğunu söyler ve yardım ister. İsa Mesih, kadına herhangi bir cevap vermez ancak kadın kızına yardım istemeye devam eder ve İsa Mesih'i takip eder. Öğrencileri İsa Mesih'e kadını göndermesini söyler. İsa Mesih de kadına "*Ben yalnız İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gönderildim*" der. Kızının kurtarılmasını isteyen kadın, önünde yere kapanıp yalvarınca bu sefer İsa Mesih "*çocukların (İsraillilerin) ekmeğini alıp köpeklere atmak doğru değildir*" der. Kadın ısrar etmeye devam eder ve sofradaki yiyeceğin artıklarında köpeklerin de hakkının olduğunu söyler. Sonunda İsa Mesih kadına "*Ey kadın, imanın büyük! Dile-*

diğin gibi olsun" der ve kadının kızı o an iyileşiverir (Matta 15:21-28), (Markos 7:24-30).

İncil'in anlatımına göre ilk başlarda İsa Mesih'in hem vaaz irşat kapsamındaki faaliyetleri hem de fakirleri doyurma, cin çıkarma ve hastaları tedavi gibi rehabilite işleri sadece İsraillilere yöneliktir. Ancak ilerleyen dönemlerde İsa Mesih mucize görmek isteyen ve davete kayıtsız kalan İsraillilere, Yunus peygamberin uyarılarını dinleyip tövbe eden Ninova halkını ve kral Süleyman'a itaat eden güneyli kraliçenin halkını örnek gösterir. Kendisinin Yunus peygamberden de kral Süleyman'dan da daha üstün olduğunu ancak İsraillilerin söz dinlemediğini söyleyen İsa Mesih, İsraillilerin Ninova halkı ve güney kraliçesi halkı tarafından yargılanacağını söyler (Matta 12:38-42), (Luka 11:29-12).

İsa Mesih'in kendi halkı olan İsraillilerle olan münasebetleri gittikçe kötüleşir. İsa Mesih, ilk başlarda samimiyetsizlikle suçladığı Yahudi din bilginlerini "*…ikiyüzlüler! Göklerin Egemenliğinin kapısını insanların yüzüne kapıyorsunuz ne kendiniz içeri giriyorsunuz ne de girmek isteyenleri bırakıyorsunuz*" diyerek eleştirir ama onları tamamen din dışı görmez. Bu kişileri eylem/söylem ilişkisi bakımından eleştirir ve öğrencilerine "*…onların dediğini yapın ama yaptıklarını yapmayın!*" (Matta 23:1-3) der. Yahudi din bilginlerinin gösteriş yaptıklarını söyleyen İsa Mesih, ilk başlarda sadece onları eleştirir. Ancak ilerleyen dönemlerde eleştirilerini İsrail halkının geneline yöneltir. İsraillilere yönelik üslubunu daha da sertleştiren İsa Mesih, "*Tanrı'nın Egemenliği sizden alınacak ve bunun ürünlerini yetiştiren bir ulusa verilecek*" (Matta 21:43), (Markos 12:9), (Luka 20:16) diyerek hedef kitlesinin değiştiğini ifade eder. Hatta İsa Mesih, Habil'in kanından Zekeriya'nın kanına kadar, her doğru kişinin katlinden dolayı İsraillileri sorumlu tutar (Matta 23:34-36), (Luka 11:50-54) ve son dönem-

de gerçekleşecek olayları anlattıktan sonra "…*bütün bunlar olmadan bu kuşak ortadan kalkmayacak*" (Matta 24:2-34), (Luka 21:32) diyerek Tanrı'nın Egemenliğinin yakın olduğunu ve bu durum gerçekleştiğinde İsrailliler ile bir hesaplaşmanın yaşanacağını söyler. Öğrencilerine "*gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin*" (Matta 28:19), (Markos 16:15), (Luka 24:46-47) diyerek son emrini verir ve öğretisinin evrenselleşmesi sürecini başlatır.

İslami kaynaklar ile İncil'in anlatımları karşılaştırıldığında mutlak manada bire bir benzerlik olmamakla birlikte tematik açıdan bazı benzerliklerin olduğu görülmektedir. İncillerde anlatılan Ninova halkının tövbe etmesi (Yunus 10/98) ve Süleyman peygamberin mektubuna olumlu yanıt veren Melike (Neml 27/22-44) gibi konularda benzer bilgilere İslami kaynaklarda da rastlanmaktadır. Tematik açıdan İncil'de anlatılan, İsa Mesih'in az bir yiyecekle çok kişiyi doyurduğu ve yine de yiyeceğin arttığına dair olayların benzerlerinin İslam tarihinde de yaşandığı ifade edilmektedir (Buhârî, Menâkıb 25), (Müslim, Eşribe 142,143).

İslami kaynaklarda yabancılara yardım edilmesi konusunda İncil'de görülen evrenselleşme sürecinin benzeri bulunmamaktadır. İslam dini Müslüman olmayan komşuların da haklarının gözetilmesini istemektedir (Çağrıcı, 2002, 26/157-158). Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'de yer alan Müslüman olmayanlara (*müellefe-i kulûb*) da zekât verilebileceğine dair ayetin (Tevbe 9/60) hükmünün neshi konusu, illetinin ortadan kalkmış olduğu ve bu konuda sahâbe arasında icma' bulunduğu gibi gerekçelerle Müslüman din bilginleri tarafından tartışılmıştır (Kallek, 2020, 31/473-475).

İncil'de anlatılan hastaları iyileştirmek onlardaki cinleri kovmak veya onlara gıda yardımı yapmak gibi faaliyetler salt bir yardım faaliyeti olmaktan öte Tanrı'ya olan inancın

gücünü kanıtlayıcı mucizelerdir. Bu tür faaliyetlerin İsa Mesih'in öğrencileri tarafından da gerçekleştirildiği anlatılmaktadır ancak öğrencilerin hastaları iyileştirmek, onlara musallat olan cinleri kovmak veya ölüleri diriltmek gibi mucize mahiyetindeki yardım faaliyetleri bir gelişim süreci sonunda gerçekleşmiştir. İlk başlarda bu konularda başarılı olamayan öğrenciler zamanla ölüleri diriltebilecek seviyeye ulaşmışlardır. İncil'de anlatılan bir hikâyeye göre, bir adam İsa Mesih'e gelir ve öğrencilerinin oğlunun rahatsızlığını tedavi edemediğini söyler. İsa Mesih de öğrencilerini azarlar ve daha sonra da çocuğa musallat olan cini kovarak çocuğu iyileştirir. (Matta 17:14-16), (Markos 9:14-29), (Luka 9:37-44). Kalabalık dağılınca öğrencileri İsa Mesih'e kendilerinin bu konuda neden başarısız olduklarını sorar. İsa Mesih de onlara "*bir hardal tanesi kadar imanınız olsa şu dağa, 'Buradan şuraya göç' derseniz, göçer; sizin için imkânsız bir şey olmaz*" diyerek cevap verir (Matta 17:19-21).

İncil'in anlatımına göre İsa Mesih'in öğrencilerinin ilk başlarda hastalara yardım etme konusundaki başarısızlıklarının asıl sebebi inanç konusunda mükemmel seviyeye ulaşamamış olmaları değildir. Asıl sebep İsa Mesih'in ifadesiyle inançlarının bir hardal tanesi kadar dahi olmamasıdır. Zira İsa Mesih'in ifadelerine göre kişinin inancı hardal tanesi kadar bile olsa mucizeler gösterebilmesi için yeterlidir. İncil'de benzetmeler yapılırken 'hardal' benzetmesi birkaç yerde kullanılmaktadır. Bu benzetmelerde kullanılan hardal tohumu, küçük olmakla birlikte etkili olduğu için örnek gösterilmiştir. İncil'e göre hardal, tohumlar arasında en ufak olanıdır ancak gelişimini tamamladıktan sonra dallarında kuşların barınacağı kadar irileşmektedir. Bu sebeple İncil'de Tanrı'nın egemenliğinin hardal tohumuna benzetildiği ifade edilmiştir (Matta 13:31-35), (Markos 4:30-34), (Luka 13:18-21).

İslami kaynaklarda da 'hardal' tohumu benzetmesi hem 'azlığı' ifade etmek için hem de 'yeterliliği' ifade etmek için kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de kişinin sevap ve günahlarının tartılması esnasında bir hardal tanesi kadar küçük bir şey dahi olsa mutlaka hesaba katılacağı (Enbiya 21/47) ifade edilerek 'azlık' durumu hardal tanesine benzetilmiştir. Ayrıca yapılan bir eylemin bir hardal tanesi gibi basit ve önemsiz olması veya bu eylemin bir kaya oyuğunda, yerin altında veya gökyüzünde işlenmiş olması halinde dahi Allah'ın bu eylemden haberdar olacağı bildirilerek (Lokman 31/16) kişinin en önemsiz davranışlarının dahi daima Allah tarafından görüldüğü ve bilindiği ifade edilmiştir.

Hadis kaynaklarında ise hardal tanesi benzetmesi tıpkı İncil'de olduğu gibi az olan ancak az olmakla birlikte 'yeterli' görülen durumları ifade etmek için kullanılmıştır. Ahiret hayatında kalbinde hardal tanesi kadar dahi Allah inancı olanların Cennet'e girmeyi hak edecekleri (Buhârî, İman, 15) anlatılmaktadır. Böylece hardal tanesi Cennet'e girme noktasında 'yeterliliği' ifade etmiş olmaktadır. Ayrıca bir Müslümanın kalbinde en azından hardal tanesi ağırlığınca inancın olabilmesi için kötülük karşısında davranışlarıyla veya sözleriyle tepkisini göstermesi veya en azından kötü olanlara karşı duygusal açıdan olumsuz hisler beslemesi gerektiği (Müslim, İman, 80) ifade edilmiş ve böylece inancın en az miktarı hardal tanesine benzetilerek kişinin inanç sahibi sayılabilmesi için asgari miktar belirlenmiştir.

Hastaların iyileşmesi konusunda duaları kabul görmeyen öğrencilere İsa Mesih'in söylemiş olduğu "*… bir hardal tanesi kadar imanınız olsa şu dağa, 'Buradan şuraya göç' derseniz, göçer*" (Matta 17:19-21) ifadesi ile verilmek istenen mesajın tematik açıdan bir benzerine Hadis kaynaklarında da rastlamak mümkündür. İslami kaynaklarda yer alan "*… Şayet, siz*

Allah'ı layıkıyla bilmiş olsaydınız, anlasaydınız, dualarınızla dağları yerinden oynatırdınız" (es-Süyûtî, 2012, 456) ifadesi benzer bir mesaj vermektedir. Yapılan duaların kabul görmesinin inanç konusuyla alakalı olduğunu ifade eden her iki anlatımda da gerçek inanç sahibi bir kişinin duasının dağları dahi yürütmeye gücü yeteceği söylenmek suretiyle bireylerin inançlarında samimi olması istenmiştir.

İncil'de, Tanrı ile kul arasındaki ilişkiyi açıklayan bir benzetmede, Hristiyanların birbirlerini bağışlaması ve birbirlerine yardımcı olması istenmektedir. Benzetmede, yüz koyun sahibi bir çiftçinin bir koyunu kaybolduğunda kalan doksan dokuz koyunla yetinip kaybolan koyundan vaz geçmek yerine kaybolan tek bir koyunu aramak için saatlerce dağlarda dolaşacağı ve onu bulduğunda diğer doksan dokuz koyun için hissettiği sevinçten çok daha fazlasını bulduğu kayıp koyun için hissedeceği anlatılmakta (Matta 18:12-14), (Luka 15:1-7) ve Tanrı'nın tek bir kulundan dahi vaz geçmeyeceği vurgulanmaktadır. Böylece Hristiyanların da birbirlerinden vaz geçmemeleri ve birbirlerini bağışlamaları istenmektedir.

İncil'de, kötülükte bulunan kardeşin güzel bir dil ile uyarılması ve sorunun iki taraf arasında çözülmesi tavsiye edilmiştir. İki kişinin sorunu çözme iradesini göstermesi halinde "*…iki ya da üç kişi benim adımla toplanırsa, ben de orada, aralarındayım*" sözleriyle Tanrı'nın onlara yardımcı olacağı ifade edilmiştir. Ancak ilk çözüm yolu işe yaramaz ise sorunun topluma yansıtılması istenmektedir zira kötü davranışta bulunanların topluluk tarafından uyarılması esastır (Akkaya, 2022b, 12). Bu müdahalenin de işe yaramaması halinde kötü davranışta bulunmakta ısrar eden kişinin 'inançsız' sayılacağı ifade edilmektedir (Matta 18:15-20).

İnsanların birbirlerine yardımcı olması ve birbirlerini bağışlaması konusunda İncil'de yapılan benzetmelerin tematik

açıdan benzerlerine İslami kaynaklarda da rastlamaktayız. İncil'de geçen yolunu kaybetmiş kulun tövbe etmesinden dolayı Tanrı'nın memnuniyetini anlatan 'kayıp koyun' (Matta 18:12-14), (Luka 15:1-7) benzetmesinde verilmek istenen mesajın bir benzerini İslami kaynaklarda da görmekteyiz. Hadis-i şerifte, "*Kulunun tövbe etmesinden dolayı Allah'ın duyduğu memnuniyet, sizden birinin ıssız çölde kaybettiği devesini bulduğu zamanki sevincinden çok daha fazladır*" (Buhârî, Daavât, 4), (Müslim, Tevbe, 1, 7, 8) denilmektedir. Kulun tövbe etmesi konusunda benzer bir tema göze çarpmakla birlikte hadisi şerifte koyun yerine deve geçmektedir. Ayrıca İncil'de Tanrı'nın sorunu çözmek için bir araya gelen iyi niyetli kişilerle birlikte olacağını ifade eden "*…iki ya da üç kişi benim adımla toplanırsa, ben de orada, aralarındayım*" (Matta 18:19-20) sözlerinin bir benzerine İslami kaynaklarda da rastlamak mümkündür. Hadis-i şerifte, Allah'ın samimi niyetle bir araya gelen kişilere yardımcı olacağı ve "*Biri diğerine ihanet etmediği müddetçe, iki ortağın üçüncüsü ben olurum. Biri arkadaşına ihanet etti mi ben aralarından çekilirim*" (Ebû Dâvûd, Büyu' 26) buyurduğu ifade edilmektedir.

Hristiyan kutsal metinlerinde aileden başlayarak bütün toplumun birbirine karşı sorumlulukları olduğu anlatılmakta ve bunun merhamet temelinde yapılması istenmektedir (İpek, 2021c, 271). İncil'in anlatımına göre Petrus, İsa Mesih'e kendisine karşı suç işleyeni kaç kere affetmesi gerektiğini sorar. İsa Mesih de "*yetmiş kere yedi kez*" bağışlaması gerektiğini söyler ve bu konuyu bir hikâye ile açıklar. Bir kral kendisine yüklü miktarda borcu olup da ödeyecek gücü olmayan bir kişi hakkında karar verir. Adamın borcuna karşılık sahip olduğu tüm mal varlığına el konulacak ve adamın kendisi, karısı ve çocukları köle olarak satılacaktır. Ancak adam yerlere yatıp yalvarınca kral insafa gelip adamı serbest bırakır

ve borcunu da affeder. Serbest bırakılan adamın da bir arkadaşından cüzi miktarda alacağı vardır. Borçlu yalvarır ve borcunu ödemek için süre ister ancak kendisine eziyet edilir. Kral, bu haberi duyunca borcunu bağışladığı adamı çağırtır. Kendisinin gösterdiği merhameti adamın arkadaşına göstermemiş olmasından dolayı adamı zindana attırır İsa Mesih bu hikâyeyi anlattıktan sonra "*Eğer her biriniz kardeşini gönülden bağışlamazsa, göksel Babam da size öyle davranacaktır*" diyerek inananların birbirlerine karşı merhametli ve yardımsever olmasını ister (Matta 18:21-35).

İslami kaynaklarda da bağışlamanın önemi vurgulamıştır. Kur'an-ı Kerim'deki "*İyilik ile kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel olan davranışla sav…*" (Fussilet 34-35) ayeti, bazı Kur'an-ı Kerim yorumcuları tarafından "*Biri sana kötülük ettiğinde onu affetmen bir iyiliktir; ama bundan da iyi olanı, onun sana yaptığı kötülüğe iyilikle karşılık vermendir*" (Karaman vd., 2007, Cilt 4, ss. 708-710) şeklinde tefsir edilmiştir. Bir insanın kaç kere bağışlanması gerektiği sorusuna İsa Mesih'in verdiği "*yetmiş kere yedi*" cevabı çokluğu ifade etmek için kullanılmıştır. İsa Mesih'in yaşadığı coğrafyaya yakın olan ve kısmen benzeşen bir kültüre sahip olan Arap toplumunda da "*yedi, yetmiş, yedi yüz*" gibi yedi ve yedi sayısının katlarının çokluğa işaret etmek maksadıyla kullanıldığı ifade edilmektedir (Sancaklı, 2017, 138), (Aydın, 2019, 1038). Arap edebiyatında çokluğu (*kesretten kinaye*) ifade etmek maksadıyla kullanılan yedi sayısının Hz. Peygamber'in "*…ben günde yetmiş kereden fazla Allah'a tövbe ederim…*" (Buhârî, Daavât, 3) gibi bazı hadisi şeriflerinde de görülmektedir. Ayrıca farklı varyantları bulunmakla birlikte hasen garib olduğu ifade edilen bir rivayette, bir adamın sormuş olduğu, 'bir kişinin kaç kere affedilmesi' gerektiğine dair soruya, Hz. Peygamber'in "*Her gün yetmiş kere affetmelisin*" (Ebû Dâvûd,

Edeb, 72), (Tirmizî, Birr, 31) şeklinde cevap verdiği anlatılmaktadır. Bu rivayet, Petrus'un "*Kardeşim bana karşı kaç kez günah işlerse onu bağışlamalıyım?*" sorusuna İsa Mesih'in vermiş olduğu "*Yedi kez değil. Yetmiş kere yedi kez*" (*Matta 18:21-22*) cevabı ile içerik ve edebi dil açısından benzerlik göstermektedir.

SONUÇ

İncil'de (*Matta, Markos, Luka, Yuhanna*) 'iyilik ve yardımlaşma' olgusunun dikotomik bir bakış açısı ile incelenmesi ve bulguların İslami kaynaklarla karşılaştırılmasının amaçlandığı bu çalışmada, öncelikle iyilik ve yardım severliğin kapsamı ve sınırları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda İncil'de ilk başlarda İsrailli olmayanlara yapılan yardımın israf olarak kabul edildiği ancak İsraillilerin İsa Mesih'in çağrısına olumsuz yanıt vermesi neticesinde dine davet, mucizevi şekilde tedavi ve buna benzer diğer yardımlar konusunda diğer uluslara da olumlu bir yaklaşımın sergilendiği görülmüştür. İslami kaynaklarda ise Müslümanların ilk başlarda diğer uluslara (*müellefe-i kulûb*) yapılacak yardımlar konusunda teşvik edildiği ancak ilerleyen dönemlerde Müslümanların güç kazanmasıyla birlikte bu konunun tartışıldığı görülmüştür.

Sonuç olarak, İncil'e göre dünyalık servet, mutlak kurtuluşun önünde bir engeldir. Zenginin kurtuluşa erebilmesi için tüm servetini fakirlere dağıtması gerekmektedir. İslami kaynaklarda ise dünyalık servet bir sınav aracıdır. Zenginler yardım etmelidir ancak tüm servetlerini fakirlere dağıtarak muhtaç duruma düşmemelidir. Böyle bir talep gelmesi halinde insanın doğası gereği bütün servetinden vaz geçmek istemeyeceği, anlık bir heyecan ile bunu yapsa bile daha sonra pişmanlık hissedeceği anlatılmaktadır. İslam dini Müslü-

manların kazanırken de verirken de dengeli olmasını istemektedir. İncil, kişiyi servetinden arındırarak kurtuluşa erdirmeyi hedeflemektedir. İslam ise zekât ile kişinin servetini arındırarak kişiyi kurtuluşa erdirmeyi hedeflemektedir.

KAYNAKÇA

Akkaya, Ümit Harun. *Bauman Sosyolojisinde Kader -Bir Kader Sosyolojisi Denemesi-*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2022a.

Akkaya, Ümit Harun. *Büyü Din ve Toplum*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2. Basım, 2023.

Akkaya, Ümit Harun. "Ölümsüzlük Arzusu ve Dijital Çağda Yeni Açılımlar: 'Upload' Televizyon Dizisi Örneği". *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD)* 5/1 (2022b), 201-226.

Aksoy, Ö. A. (1998). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* (C. 1-2). İnkılap Kitabevi.

Albayrak, K. (2002). Dinlerde Günah Kavramı ve Kurtuluş Yolları. *Dini Araştırmalar*, 4(12), 87-107.

Allison, D. C. (2005). Biblical Literature: New Testament. İçinde *Encyclopedia of Religion* (2. bs, C. 2, ss. 905-923). Thomson & Gale.

Aydın, F. (2019). Arap Dilinin Hadisleri Anlamaya Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(67), 1023-1041.

Backhause, K. (2013). Yeni Ahit. İçinde M. Selçuk & H. Albayrak (Ed.), *İslamiyet-Hristiyanlık Kavramları Sözlüğü*. Ankara Üniversitesi Yayınları.

Cevizci, A. (2010). *Felsefe Sözlüğü* (7. bs). Paradigma Yayıncılık.

Clifford, H. T., & Bostock, P. D. (2007). *Etymological Dictionary of Grasses*. Springer.

Cook, D. C. (2007). *The Wiersbe Bible Commentary: New Testament* (2. bs). Warren.

Çağrıcı, M. (1993a). Cimrilik. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 8, ss. 4-5). TDV Yayınları.

Çağrıcı, M. (1993b). Cömertlik. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 8, ss. 72-73). TDV Yayınları.

Çağrıcı, M. (2002). Komşu. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 26, ss. 157-158). TDV Yayınları.

Dönmez, İ. K. (2011). Tasarruf. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 40, ss. 118-119). TDV Yayınları.

Ebû Dâvûd, S. b. el-E. b. İ. es-Sicistânî el-Ezdî. (2013). *Es-Sünen*. Risâle.

el-Buhârî, E. A. M. b. İ. b. İ. el-Cu'fî. (1998). *El-Câmiu's-Sahîh*. Beytü'l-Efkâri'd-Devliyye.

es-Süyûtî, E.-F. C. A. b. E. B. b. M. el-Hudayrî. (2012). *El-Câmiu's-Sağîr fî Ehâdîsi'l-Beşîri'n-Nezîr*. Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

et-Tirmizî, E. Î. M. b. Î. b. S. (2011). *Süneni't-Tirmizî*. Risâle.

Goldziher, I. (2008). Hadis Kültüründe Yer Alan İncil Parçaları (S. Şahin, Çev.). *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1), 485-491.

Grudem, W. (2000). *Systematic Theology an Introduction To Bible Doctrine*. Inter-Varsity Press.

Hayes, J. H., & Holladay, C. R. (2012). Metin Tenkidi Asıl Anlatımın İzini Sürmek (M. A. Bağır, Çev.). *Dini Araştırmalar Dergisi*, 15(41), 217-226.

Henry, M. (2000). *Commentary on the Whole Bible Volume V* (Matthew to John) (E. Stefanik, Ed.; C. 5). Grand Rapids. http://www.ccel.org/ccel/henry/mhc5.html

ibn Mâce, E. A. M. b. Y. el-Kazvînî. (2010). *Es-Sünen*. Dâr'u-Sıddîk.

İpek, Y. (2021a). Approach of Christian Thought to Islam in the Middle Ages: Examples of Bernard of Clairvaux, Peter the Venerable, Francis of Assisi and Thomas Aquinas. *Bilimname* 44, 313-330. https://doi.org/10.28949/bilimname.847662

İpek, Y. (2021b). Kitab-ı Mukkaddes'te Merhamet Algısı. *Erciyes Akademi*, 35, 628-640.

İpek, Y. (2021c). Yahudi ve Hıristiyan Kutsal Metinlerinde Çocuk Algısı. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/19, 255-278. https://doi.org/10.51553/bozifder.866623.

Kallek, C. (2001). İsraf. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 23, ss. 178-180). TDV Yayınları.

Kallek, C. (2020). Müellefe-i Kulûb. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 31, ss. 473-475). TDV Yayınları.

Kaplan, İbrahim. "Erken Dönemde Hıristiyan Karşıtı Söylemin Ortaya Çıkmasını Hazırlayan Sebepler". Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 47/2 (2006), 165-183.

Karaman, H., Çağırıcı, M., Dönmez, İ. K., & Gümüş, S. (2007). *Kur'an Yolu: Türkçe Meâl ve Tefsir* (2. bs). Diyanet İşleri Başkanlığı.

Mathis, D. (2015). Greed. İçinde S. Marshall (Ed.), *Killjoys: The Seven Deadly Sins*. Desiring God.

Miller, L. A. (1997). *Just in Time: Stories of God's Extravagance.* Herald Press.

Murray, T. J. (2018). *Restricted Generosity in the New Testament*. Mohr Siebeck.

Müslim b. el-Haccâc, E.-H. b. M. el-Kuşeyrî. (2003). *El-Câmiu's-Sahîh*. Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabiyye.

Özkan, Ali Rafet. "Socia Et Femmina: Hıristiyanlıkta Kadının Sosyal Statüsü". Toplum Din Kadın. ed. Emine Öztürk. 45-59. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2022.

Ünal, Mustafa. "Kur'an'da Hıristiyanlara Yönelik Teolojik Eleştirilerin Fenomenolojisi". *Müslüman - Hıristiyan İlişkileri*. 213-228. Ankara: Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2004.

Petty, J. C. (2019). *Act of Grace The Power of generosity to Change Your Life, The Church and The World.* P&R Publishing.

Rodkinson, M. L. (1903). *New Edition of The Babylonian Talmud* (I. M. Wise, Ed.; C. 1). New Talmud Publishing.

Sancaklı, S. (2017). Hadislerin Doğru Yorumlanmasında Hz. Peygamber'in Dolaylı Anlatım Üslubunun Analizinin Önemi. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 105-147.

Sider, R. J. (2005). *Rich Christians in an Age of Hunger*. Thomas Nelson.

Tarakçı, M. (2003). Hristiyanlık'ta Vahiy Anlayışı. *Uludağ Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), Article 2.

Templeton, J. M. (2004). *Thrift and Generosity The Joy of Giving*. Templeton Foundation Press.

Weber, M. (2013). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu* (M. Köktürk, Çev.; 2. bs). Bilgesu Yayıncılık.

Weekley, E. (1921). *An Etymological Dictionary of Modern English*. Albemarle.